

Marek Halámka

**LUCIUS AMPELIUS, *LIBER MEMORIALIS*
PŘEKLAD, ÚVOD, KOMENTÁŘ**

Posudek oponenta bakalářské práce

Liber memorialis Lucia Ampelia nejen nebyl dosud přeložen do češtiny, ale ani vyhledavač zde: <http://webh2.ff.cuni.cz/vufind/> zřejmě neregistruje žádné práce, které by mu v českém prostředí byly věnovány. Věnovat se mu v rámci bakalářské práce byl proto záslužný počin, a tím spíše s využitím kompetencí, které přitom Marek Halámka (dále „řešitel“) uplatnil. Stejně tak ale musím hned v úvodu konstatovat, že ač se text zdá snadný – a svou jazykovou úrovní opravdu je –, a mohlo se tudíž zdát, že nebude představovat náročný bakalářský úkol, opak byl pravdou. Stav jeho dochování klade poměrně vysoké nároky na zběhlost v textové kritice, jíž se studenti ÚŘLS věnují typicky až v rámci navazujícího magisterského studia, a šíře zájmů jeho autora obdobně na šíři historicko-kulturních znalostí, kterou si v rámci téhož studia také rozšiřují. Lépe text posoudit by bylo lze i na základě znalostí vývoje latiny, zejména v pozdní antice a raném středověku, který je taktéž předmětem kursů navazujícího magisterského studia. Plus, tu i onde lze využít i pokročilé zběhlosti ve staré řečtině, která se od studenta bakalářského stupně studia také neočekává. Práce tak vykazuje i objektivní nedostatky, je ale otázkou, nakolik je lze vytknout absolventu bakalářského stupně studia.

Co je ovšem jako první a zejména třeba ocenit, je, že řešitel byl schopen shromáždit všechny existující kritické edice i překlady dílka a ke své práci je využít, ač to vyžadovalo znalost němčiny, francouzštiny a polštiny. Navíc byl schopen konsultovat sekundární literaturu napsanou ještě i italsky, španělsky, anglicky a slovensky, což je na úrovni bakalářské práce výkon přímo famózní. S touto oporou byl řešitel schopen sestavit čtrnáctistránkový úvod (s. 6–19) a v něm shromáždit v zásadě všechny potřebné informace, s výjimkou snad jen aspektů jazykových, které ovšem, nakolik jsem schopen si potřebné informace sám vybavit, zřejmě nahrávají pozdní dataci dílka, zatímco řešitel se na základě indicií založených na jeho obsahu přiklonil k dataci brzké. Na základě informací, s nimiž pracoval, to je i chvalitebné, nicméně je otázkou, zda by znalec pozdně antické a raně středověké latiny nevznesl oprávněné námitky.

Chvalitebnou součástí úvodu je i jeho poslední podkapitola, tedy „Zásady překladu“, nicméně nemohu kvitovat, že jednu z nich samotný text překladu příliš nerespektuje, totiž tuto: „Při transkripci řeckých a latinských jmen jsem dával přednost v češtině zaužívaným variantám a v případech, kdy neexistují, jsem ponechal latinská jména v souladu s českým územ v původní podobě a řecká (Ampeliem často latinizovaná) v řecké podobě s vyznačením délek vokálů“ (s. 19). Např. orthografii „Diokletianově“ (s. 13) nebo „Lucretie“ coby nom. sg. (s. 49) totiž nelze obhájit ničím z řečeného, a pokud jde o jména řecká, jsou v nich délky (ne)vyznačovány natolik nedůsledně, či někdy dokonce vadně, a navíc nejednotně, i pokud jde o to které jedno jméno, že platí totéž.

Chvályhodné dále je, že jsem v tomto úvodu nenašel chyby v interpunkci ani překlady, či dokonce hrubky. Jakkoli by to v bakalářské práci měla být samozřejmost, realita bývá bohužel jiná, a proto to vypichuji. Jedinou češtinářskou vadu nacházím na s. 6, kde by mělo stát: „ani kvalitou svého zpracování“.

Jednu pro mě dosti zásadní výtka však k úvodu mám. Informace, které nejsou banální, je třeba opatřovat odkazy na informační zdroje:

- s. 8: „Římští chlapci ve věku zhruba od devíti do dvanácti let absolvovali výuku u soukromých učitelů – gramatiků“,
- s. 8: „... a je pravděpodobné, že právě toto povolání Ampelius vykonával“ – pokud chybí odkaz na zdroj, vypadá to, jako by to řešitel praesentoval jako vlastní postřeh (přičemž pokud tomu tak je, tak samozřejmě má výtka neplatí),
- s. 8: dobu vlády toho kterého císaře ještě za obecně známou informaci považovat lze, ale jejich životní data nikoli. Mělo být odkázáno na Kienasta (*Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*, Darmstadt 1990 – máme v knihovně – či pozdější vydání) nebo aspoň na příslušný článek v DIR (přímý odkaz na <https://www.roman-emperors.org/> se ovšem bohužel momentálně zdá hacknutý (?), ale aspoň zde je archiv: <https://web.archive.org/web/20220304135938/http://www.roman-emperors.org/alphin.htm>),
- s. 8: „císař Macrinus nebyl rodilým Římanem či Řekem, nýbrž pocházel z města Caesarea v Mauretánii“ – *mutatis mutandis* dtto,
- s. 9, pozn. 21: informace o Iubovi nejsou banální, a tím méně informace následující v těle textu o rozvoji města a zřízení knihovny,
- s. 9: „Toto sdělení je však vzhledem k nespolehlivosti celého díla nutno brát s rezervou“ – informace, že HA není spolehlivá, není banální,
- s. 11: „... a také přítel řečníka a sofistů Libania, jenž žil v letech 314 až 393 po Kr.“ – k životním datům Libaniovým měl být opět uveden odkaz na informační zdroj, ale současně není třeba datovat dobu života tohoto Ampelia právě takto, neb je známo a z PLRE (= *The Prosopography of the Later Roman Empire*, Cambridge 1971) se lze dozvědět, kdy zastával výše zmíněné úřady,
- s. 12: „V 50. kapitole Ampelius například píše, že je Seleukia pod vládou Parthů, což naznačuje, že se jedná o období poté, co se Hadrianus vzdal některých území, která získal jeho předchůdce“ – měl by následovat odkaz na zdroj, z něhož se čtenář aspoň letmo dozví, kdy byla Seleukeia pod vládou Římanů a kdy pod vládou Parthů, respektive Peršanů. A nejspíš by stačilo i nějaké encyklopedické heslo (např. v *Encyclopaedia Iranica*: <https://www.iranicaonline.org/articles/ctesiphon>),
- s. 14 v pozn. 66 a 67: ani informace o dějepisném díle Pompeia Troga a o Kleitomachovi nejsou banální.

Někdy důležité informace chybí:

- s. 9 s pozn. 22: bylo-li třeba vysvětlit, kdo byl Iuba, proč není vysvětleno, kdo byl Tigranés? Plus, v pozn. měl být k době jeho života taktéž odkaz na informační zdroj,
- s. 10: „na základě zkoumání Salmasiovy kopie došel k závěru, že rukopis pocházel atd.“ – asi mělo být konkrétněji vysvětleno, jak lze na základě kopie usuzovat o původním rukopisu. Jakkoli jde o celkem basální znalosti z paleografie, nelze je běžně očekávat,
- s. 11: „Publius Ampelius ... byl prokonsul, *magister officiorum*, prefekt Říma“ – termín prokonsul označuje v pozdně antické titulatuře správce určitých provincií, které je třeba připojit. Ampelius byl dle PLRE I, Ampelius 3 nejprve prokonsulem Achaie a poté Afriky. A místo prefekt Říma je lépe použít terminus technicus *praefectus urbis Romae*.

Někdy jsou podané informace zavádějící, nebo tak při nejmenším formulované:

- s. 10: „právník a bibliofil Pierre Pithou (1539–1596), o němž se zmínil jezuita Jacques Sirmond“ – tato formulace trochu sugeruje, že Pithou je znám pouze z této zmínky, ale není tomu tak,
- s. 10, pozn. 33: odkaz vypadá, jako by šlo o zmínku samotného Sidonia a nikoli jeho raně novověkého komentátora,
- s. 11: „... na základě mylného ztotožnění Lucia Ampelia s básníkem Publiem Ampeliem, jenž ovšem působil ve čtvrtém století. Salmasius vycházel z uvedení Ampeliova jména v díle Sidonia Apollinaria, kde však není zmíněno spisovatelovo *praenomen*“ – zato se z PLRE I, Ampelius 3 zdá, že právě pouze Sidoniem je tomuto Ampeliově přisuzována básnická činnost. Sdělení, že šlo o básníka, tak má jen tuto oporu, protože je jeho identifikace jako básníka zavádějící, protože z ostatních pramenů uvedených v PLRE je známý především jako politik,
- s. 11: „navrhl odlišnou dataci do čtvrtého století (do období vlády císaře Theodosia) na základě použití slovesa *perpotiri* v 18. kapitole, které je doloženo už jen v pozdně latinských právních dokumentech (*Digesta*, *Codex Iustinianus*, *Novellae Constitutiones*)“ – těmito prameny, jsou-li takto vágně označeny, nicméně dataci zrovna do 4. stol. podložit nelze.

Někdy jsou (nebo se při nejmenším zdají) informace vnitřně rozporné:

- s. 18 a viz i 17: údaje o obsahu jednotlivých kapitol působí zmatek: kap. 30 až 38 se věnují dalším státním útvarům vs. „V kapitolách 31 až 47 se Ampelius vrací k římským dějinám“. A oproti rozdělení na popis světa (1–29) a dějiny (30–50) na str. 17 ze str. 18 vyplývá, že kap. 17–29 se vlastně věnují římským dějinám.

A několik dalších vad zde, s dovolením, už jen shrnu do kolonky „různé“:

- s. 9: „Dalším důkazem pro Ampeliův africký původ“ – výklad se ale týká Macrina, nebo by aspoň měl,

- s. 9 v pozn. 25: odkaz na Hist. Aug. 4,3 nestačí, neb z něho není jasné, na který životopis se odkazuje. Je to sice řečeno v těle textu, ale přesto to musí být i součástí formálního odkazu,
- s. 9: „Florových *Epitomé*“ – proč plurál?
- s. 11: „Antonia Pia“ – Antonina,
- s. 12: „chrám Dia Olympského (*Olympeion*)“ – *Olympieion*,
- s. 13: „autor na své zdroje jmenovitě odkazuje pouze na třech místech, přičemž jedno z nich je jen konjekturou“ – samo místo konjekturou není, to by znamenalo, že se pouze odhaduje, že na daném místě byl odkaz, nicméně konjekturou je právě ten odkaz,
- s. 13: „jehož jméno je však pouze emendací porušeného místa“ – tím je zřejmě myšlena výše zmiňovaná konjektura, což by bylo správně, neb o emendaci nejde.

K překladu (s. 20–59) mám jednu výhradu téměř paušální, a tou je opět absence odkazů na informační zdroje prakticky ve všech poznámkách pod čarou. Takto lze poznámky s úspěchem koncipovat v překladu určeném k publikaci např. v Antické knihovně, zatímco edice Antika nakl. Argo nebo edice Bilingua už jsou v tomto ohledu náročnější, ale v bakalářské práci by podle mého názoru mělo být odkazováno v podstatě v každé pozn. pod čarou.

Další vadou jsou, pochopitelně, překlady nepřesné, nebo dokonce vadné, kterých jsem našel množství sice ne úplně malé, ale v zásadě nic závažného:

- s. 22: „ozdobili Pana památkou na hvězdách“ = *Pana astrorum memoria decoraverunt* – česká formulace je vlastně nepochopitelná, ale ani nevystihuje originál,
- s. 25: „Nejznámější hory“ – následuje ale výčet pohoří, pročez měl být výraz *montes* přeložen právě tak,
- s. 27: „odtud se rozlévá do velké šíře i dálky do středu země“ = *dein latissime simul et longissime <ef>fusum medium terrarum orbem inundat* – česká formulace je pro mě nesrozumitelná a nezdá se mi ani, že by vystihovala originál,
- s. 30: „V Magnésii na Sipylu“ – pokud je mi známo, používá se spojení „Magnésia u Sipylu“, neb jde o horu, čemuž odpovídá i originální *apud Sipylum*,
- s. 30: „mezi je nimi železo ve formě spojů“ = *ferro intermixtus, ubi sunt iuncturae* – české spojení pro mě není pochopitelné (a to nikoli kvůli překlepu ve slovosledu) a nezdá se mi, že by odpovídalo originálu,
- s. 33: „čtvrtý se prý narodil ze Saturna a Semelé“, k čemuž je k „prý“ připojena poznámka, že místo je poškozené, což je pravda, takže kritizovat překlad se může zdát nepodložené a možná i zlomyslné, nicméně přesto poznamenávám, že se mi nezdá, že by šlo text doplnit tak, aby vyjadřoval rezervu zrovna k informaci o rodičích tohoto Libera,
- s. 35: „Zákonodárce Lykúrgos, o jehož zákony se Lakedaimoňané, první v Řecku, opírali po sedm set let“ – v Assmannově edici ovšem stojí: *quibus Lacedaemonii principes*

Graeciae per annos septingentos innisi fuerunt. Tedy spíše „o než opření byli Lakedaimoňané sedm set let vládci Řecka.“ Problémem samozřejmě může být, že by se tak jejich vláda nejspíše měla překrývat s vládou Athéňanů, ale aktuální překlad zase budí dojem, že o Lykúrgovy zákony se později opřely i jiné řecké obce. A byť na Krétě nebo v Thessalii některá podobná opatření také platila, sotva by to antický myslitel považoval za převzetí přímo Lykúrgových zákonů,

- s. 35: „vyznačil vítězství svou krví“ – podle mě tato formulace není příliš dobře pochopitelná, nicméně originální *trophaeum suo sanguine <in>scripsit* podle mě skýtá možnost překladu pochopitelnějšího, typu „popsal svou krví vítězné znamení“. Nejasné by ale samozřejmě zůstalo, zda to Ampelius myslel obrazně, nebo doslovně, ale v tomto smyslu je nejasná už jeho originální formulace a současně druhá možnost je velmi málo pravděpodobná,
- s. 36: „s Triptolemem, který zachránil rozšířením zásobování Řecko sužované hladem, jako správcem zásob“ – 1) latinské ablativy absolutní měly být přeloženy nějak přirozeněji, než vazbou předložky „s“, 2) termín „zásobování“ má podle mě takové konotace, nejedná-li se přímo o *terminus technicus*, že se do aktuálního kontextu, vzhledem k povaze Triptolemovy zásluhy, vůbec nehodí,
- s. 36: „své dcery Proknu a Filomélu odevzdal thráckým králům“ – v originále je *tradidit*, což je v tomto kontextu přeloženo nevhodně,
- s. 37: „porazili Hippiia a Hipparcha“ – v originále je *oppresserunt*, a protože Harmodios a Aristogeitón s Hippiou a Hipparchem nevedli válku, tak toto sloveso není přeloženo vhodně,
- s. 37: „vrátil se ... do vlasti a jako zvolený vojevůdce Athéňanům opět zajistil vítězství“ = *rediit in patriam, et dux creatus iterum victores Athenienses fecit*, kteroužto formulací se chce říci prostě „vrátil se do vlasti, byl zvolen vojevůdcem atd.“ Konec je ale formulován zdařile,
- s. 38: „zemřel, neznámo, zda na opilost či jedem“ – v originále sice je *defunctus dubium a<n> vinolentia an veneno*, ale přesto nemyslím, že Ampelius měl na mysli něco, co v češtině evokuje v podstatě technické spojení „zemřít na opilost“,
- s. 38: „a když ho krutě spravoval“ – tento neobratný překlad originální vazba *invectus in Graeciam cum saeve dominaretur* nevyžaduje. A vlastně nejde jen o neobratný, ale spíše nepřesný překlad,
- s. 39: „byl konsulem Marciem s neživými napodobeninami slonů poražen“ – tato formulace budí spíše dojem, že napodobeniny využil Marcius, podle Ampelia je ale využil Perseus,
- s. 40: „způsobil poraženým Samnitům, kteří v bojích vehnali Římany pod jho“ – *victos* se jistě váže k Římanům, nikoli Samnitům, tzn. „způsobil Samnitům, kteří poražené Římany

atd.“ Aktuální formulace totiž ani neodpovídá realitě podávané tradicí, protože pod jho nebyli Římané posláni během boje,

- s. 41: „jeho vojsko porazil jednoho dne u řeky Metauru“ – ačkoli Ampeliův jazyk vykazuje rysy, kvůli nimž se nedívám posouvání doby jeho působení hluboko od pozdní antiky, že by používal neurčitý člen, se mi nezdá. Zde *uno die* znamená „během jednoho dne“,
- s. 42: „dosáhl vykořisťováním asijských provincií ohromného bohatství“ – v originále je *spoliis* a i v příslušné poznámce je vysvětleno, že v Asii, byť už není zmíněna, Lucullus velel ve válce. Obohatil se tam tedy např. plundrováním, ale nikoli vykořisťováním,
- s. 43: „sochy, které mu někdo vztyčil na veřejnosti“ = *statuasque quas sibi quisque in publico posuerat*, čímž se ale nechce říci, že by se nevědělo, kdo mu je vztyčil, ale že šlo o sochy, které mu vztyčil kdokoli, tedy různí lidé při různých příležitostech,
- s. 44: „osvobodili ... za cenu zničení vojska římský lid“ = *morte sua exercitum populi Romani liberaverunt*, tedy ve skutečnosti „za cenu vlastní smrti osvobodili vojsko římského lidu“,
- s. 47, pozn. 400: „Ampelius užívá termínu *seditio*, který odpovídá řeckému *στάσις* s významem „vnitřní nepokoje“ – s tím lze souhlasit, ale proto mi volba termínu „povstání“ v textu samotném přijde jako nevhodná,
- s. 47: „kterého ... porazil na Kapitolu Scipio Nasica se sebranou hrstkou vojáků“ – 1) na Capitolu k jakémusi boji došlo, ale volba ekvivalentu „porazil“ přesto není vhodná. (A ani vzápětí v případě Gaia Graccha.) 2) Formulace *facta manu* neříká nic o vojácích a ti skutečně, pokud je mi známo, u toho žádní nebyli a ani nemohli být,
- s. 47: „když první podporoval senát a druhý jezdecký stav“ – *adsereret* tu podle mě není správně pochopeno. Pokud bych zůstal u řešitelovy volby ekvivalentu, pak takto: „první získával podporu senátu, druhý jezdeckého stavu“,
- s. 48: „Flaminina u Trasimenského jezera“ – tamo poražený vojevůdce se jmenoval Flaminius, jak je ostatně správně uvedeno v připojené pozn. U Assmanna i Wölfflina ovšem i v textu nacházím právě Flaminius, aniž by bylo indikováno, že jde o konjekturu,
- s. 49: „když všichni úředníci odstoupili kvůli rozbrojům způsobeným tribuny“ – uvedenou souvislost u Ampelia sám nevidím,
- s. 51: „a když královi vyslanci žádali, [aby byl Hannibal vydán], osvobodil se [Prúsiás požitím] jedu“ = *cum a rege exposceretur per legatos veneno se liberavit*, tedy nikoli „královi (myšleno „Antiochovi“?) vyslanci“, ale „když bylo na králi,“ rozuměno Prúsiiovi, „žádáno legáty,“ rozuměno římskými,
- s. 54: „národní, která se vede s cizinci“ = *gentile quod cum externis geritur*, pročez překlad „národní“ vhodný není, protože v češtině adjektivum budí dojem spíše války v rámci národa, kdežto Ampelius myslel války vedené s (cizími) národy,

- s. 55: „po porážce Octavianových mužů“ = *victis Octavianis partibus*, protože jde o muže Octaviovi, ostatně žádný Octavianus v těchto událostech nefiguroval,
- s. 56: „pod konsulem Flaminie“ – ve skutečnosti Flaminie, kteréžto jméno nacházím u Assmanna i Wölfflina, aniž by byl avisován jakýkoli textový problém,
- s. 58: „porazil prostřednictvím konsula Flaminia Makedonany“ – jde opět o Flaminie, ale tentokrát Assmann avisuje opravu rkp. čtení: *Flamini<n>um*,
- s. 58: „a vojevůdce Viriatů“ – v originální formulaci *et ducem Viriatum* není tento tvar gen. pl., ale acc. sg. jména vojevůdce, které sám autor uvádí správně v pozn. 517.

Na nápadité překlady mám bohužel oko horší, ale v práci se vyskytují, třeba tento:

- s. 37: „když jim zjednal převahu“ = *cum fecisset eos superiores*.

Dalším nedostatkem ovšem je, že někdy v poznámkách pod čarou figurují informace při nejmenším zavádějící, případně mylné:

- s. 27 v pozn. 171: „Název obce byl různě rekonstruován ...“ – rekonstruován je název Taulantie, nikoli Apollonie, takže nejde o název obce,
- s. 28 s pozn. 179: sám mám k dispozici jen edici Assmannovu a Woelfflinovu, ale v obou je spojení *quam deposuit* umístěno za *Adrasti arca*. To je ale velmi podstatná informace, kterou řešitel neuvádí, ale právě kvůli tomu, že toto spojení navíc ještě přesouvají, je řešení Assmannovo a Königovo skutečně odvážné. Kdyby spojení v rukopise byla na místě, kde ho komentuje řešitel, bylo by jeho vypuštění naopak svévolné. Při nepřijetí konjektury ovšem mělo být spojení přeloženo na místě, kde je v rukopise, což řešitel neučinil,
- s. 29, pozn. 200: „Gigantomachie byl v rámci řecké kosmogonie zápas Gigantů s Titány o vládu v kosmu“ – pokud je mi známo, šlo o válku Gigantů s Olympany. Pokud nejde o omyl, je zde frapantní, proč je třeba odkazovat na zdroje,
- s. 34, pozn. 253: „Ninive (Arnaud-Lindet navrhuje opravu *Ninon*)“ – tomuto sdělení jsem spontánně porozuměl tak, že tvar *Ninon* je ten, který Arnaud-Lindet navrhuje. Jelikož ho ale nacházím u Assmanna a už i u Wölfflina, je zřejmě vysvětlivka myšlena tak, že Arnaud-Lindet navrhuje místo *Ninon* naopak *Ninive*, ale podle mě to z české formulace neplyne,
- s. 35, pozn. 270: „Informace o Tyrtaiově athénskému původu je zřejmě nepravdivá (mohli ji rozšířit sami Athéňané)“ – to může být pravda, nicméně hlásal ji i Pausaniás a *Súda* mu připisuje původ aspoň íónský. A v příslušné pasáži Olivovy knihy *Sparta a její sociální problémy* se lze poučit o tom, jak se s touto informací nakládalo moderní bádání, které ji ne vždy odmítalo, protože kolem Tyrtaiovy postavy je nejasností mnohem více,
- s. 39 v pozn. 307: „Ampelius popisuje události druhé makedonské války (200 až 179 př. Kr.)“ – v letopočtu je překlep, trvala 200–197 př. n. l.,
- s. 39, pozn. 308: „Perseus byl makedonský král vládnoucí v letech 179 až 169 př. Kr.“ – vládl až do porážky u Pydny v roce 168 př. n. l.,

- s. 39, pozn. 309: Quintus Marcius Philippus, konsul roku 281 př. n. l. se s Perseem utkat nemohl, jde o konsula let 186 a 169 př. n. l.,
- s. 40, v pozn. 322: „proslavil se během samnitských válek (343 až 270 př. Kr.)“ – třetí samnitská válka, a tím i tyto války jako celek, skončily už v roce 290 př. n. l. (jak je ostatně správně uvedeno v pozn. 325),
- s. 41 v pozn. 335: „zvítězil v bitvě u Pydny roku 167 př. Kr.“ – jak vyplývá i výše z pozn. 310, k bitvě u Pydny došlo v roce 168 př. n. l.,
- s. 41 v pozn. 340: „roku 107 př. Kr. vítězně ukončil válku s Jugurthou“ – válka skončila v roce 106 nebo 105 př. n. l.,
- s. 42, pozn. 350: „Jedná se o Publia Scipiona Asiatica, bratra Lucia Cornelia Scipiona Asiatica, jenž byl skutečným velitelem tažení proti Antiochovi III. (190 až 188 př. Kr.)“ – tento Publius se ovšem nejmenoval Asiaticus, ale Africanus, neb jde o vítěze nad Hannibalem, který pak skutečně neformálně velel i v této válce,
- s. 43, pozn. 352: „Lucius Opimius zastával konsulát roku 121 př. Kr. a v tomto úřadě nařídil popravu tří tisíc podporovatelů Gaia Maria“ – zřejmě omylem místo Gaia Graccha,
- s. 43: pozn. 362 je umístěna vadně, neb chváleným Corneliem Cethegem je bratr spiklence, zatímco spiklenec sám je vzápětí označen jen jako Cethegus,
- s. 44 v pozn. 368: „Publius Decius Mus, konsul roku 340 př. Kr., ho vykonal během první samnitské války“ – ve skutečnosti během války s Latiny, jak ostatně vyplývá i z podání Ampeliova,
- s. 48 v pozn. 414: „konsulem Mariem Curiem Dentatem“ – Maniem, jak je správně uvedeno výše,
- s. 55, pozn. 486: „Všichni editoři přidávají *eorum*, ačkoli pro to (stejně jako Kołoczek) nevidím důvod“ – na základě pouze internetových verzí edic Assmannovy a Wölfflinovy se mohu mýlit, ale oba podle mě naopak rkp. *eorum* škrtnají.

Někdy v poznámkách pod čarou podle mého názoru chybějí informace, které bude čtenář na základě textu očekávat:

- s. 28, pozn. 180: proč byl Peliás uvařen v hrnci,
- s. 29, pozn. 193: proč byla Cassandra v Íliu upoutána na zmiňovaný kámen,
- s. 36 v pozn. 281: „Filoméla byla totiž thráckým králem Téreem, manželem své sestry, znásilněna a připravena o jazyk, aby o tomto zločinu nemohla svědčit. Prokné jako pomstu zabila svého syna ...“ – jde o jednu z mála rozvitějších poznámek, nicméně přesto v ní čtenář zřejmě bude postrádat informaci, jak se Prokné o všem dozvěděla,
- s. 36: „Král Kodros, který se pro blaho a vítězství vlasti podle Apollónovy věštby za peloponéské války zasvětil smrti.“ A k tomu v pozn. 282: „Věštba říkala, že Athéňané porazí Dóry jen, pokud jejich král zemře. Kodros se přestrojil za prostého vojáka, aby ho

nepřátelé nepoznali, protože i jim byla tato věštba známa“ – 1) čtenář, který pravděpodobně vztáhne termín peloponnéská válka k válce probíhající v letech 431–404 př. n. l., není uvědoměn, že tato myšlenka není. 2) Že Dórové Kodra opravdu zabili, se z poznámky domyslet dá, ale proč nechávat čtenáře domýšlet, co mu může být snadno sděleno?

- s. 44 v pozn. 365: „Porsenny z Cluvia“ – správně ovšem Clusia, nicméně vysvětlivka především opomíjí důležité detaily, a je tak jen problematicky informativní,
- s. 44 v pozn. 367: *corona graminea* se sice překládá špatně, ale „trávková koruna“ se opravdu nepovedla, lepší by bylo např. „drnová koruna“. V pozn. ale hlavně měla být i vysvětlivka, že šlo o vzácné vyznamenání udělované právě jen za záchranu vojska.

Pokud jde o pravopisné nedostatky, jeden jsem nakonec „slavnostně“ našel na s. 23, ale je takové povahy, že se do práce při zjevných kvalitách řešitelových musel vloupat nějak zákeřně: „mi jim říkáme bludné“. Plus, na s. 21 v pozn. 106 je formulace „Trosky chrámu se nachází“, která, doufám, je v češtině stále nepřijatelná, a totéž, taktéž doufám, platí pro formulaci na s. 28 v pozn. 187 „a přísahali dodržovat pravidla soutěže“. Nicméně platí, že z češtinářského hlediska zaslouží řešitel velkou pochvalu.

Přesto nicméně k tomuto hledisku ještě jeden apel. Tu i onde totiž řešitel zřejmě nebyl dostatečně pozorný, takže se mu chybičky vloudily i tam, kde by, podle mého názoru, měl každý absolvent klasických jazyků být schopen šířit i jakousi osvětu:

- s. 21 v pozn. 106: „chrámu Jupitera Ammóna“ – v těle textu je ovšem vzápětí jméno Iovovo skloněno správně takto,
- s. 29: „Achillův“ – je vysoce žádoucí pracovat na zlepšování povědomí o správném skloňování řeckých jmen,
- s. 34, v pozn. 259: „Amhose“ – podle mě bývá uváděn jako „Ahmose“, takže jde buď o překlep (ovšem 2×), nebo případně mělo být odkázáno na zdroj této neobvyklé formy,
- s. 36: „u Aigos Potamos“ – standardně se mluví o *Aigos potamoi*, tedy v plurálu, a ani z edic Assmannovy a Wölfflinovy, kde stojí *apud Aegos potamos*, se nezdá, že by Ampelius zamýšlel uvádět tento název jako singulár,
- s. 37 v pozn. 285: „Aristeidés byl ostrakizován někdy mezi lety 482 až 485 př. Kr.“ – k této chybě viz i o pár položek níže, nicméně v mnoha dalších případech se jí řešitel nedopustil, takže jde evidentně jen o homérské zdřimnutí,
- s. 39: „v makedonské Thessálii u Kynos Kefalón“ – 1) Assmann i Wölfflin velmi rozumně vypouštějí z textu výraz *Macedonia*, protože spojení makedonská Thessalie (*sic!*) je nonsens. 2) Oba také uvádějí vazbu s latinským akkusativem *apud Cynocephalas*, což lze snadno přeložit jako „Kynoskefal“. Řešitel vytvořil sice správný řecký genitiv plurálu, zřejmě proto, aby vyhověl rekcii české předložky „u“, jenže problém je, že daný tvar pak bude čtenář považovat za nominativ, který se řešitel rozhodl neskloňovat,

- s. 43: „za kimbrijské války“ – jde o válku s Kimbry, a tudíž „kimberskou“ (a podobně i na s. 56),
- s. 44: „s albánskými Curiatii“ – jelikož pocházeli z Alby, jde o „albské Curiatie“,
- s. 46 v pozn. 385: „nad isaurijskými kmeny“ – kmeny Isaurů, takže „isaurskými kmeny“,
- s. 47: „a konsula Glaucia“ – Glaucia, jak správně uvádí připojená pozn., se jmenoval právě takto, takže se jeho jméno v češtině skloňuje špatně, ale nelze to vyřešit takto. Sám nicméně naprosto nemám problém se skloněním „konsula Glaucie“,
- s. 51: „Králové Asie a Pergamonu“ – Pergama (!),
- s. 54 v pozn. 474: „probíhala v letech 82 až 83 př. Kr.“ – jako výše,
- s. 56: „V tarentinské válce“ – latinskou slovo tvorbou nejen není nutné, ale ani žádoucí následovat. V češtině jde prostě o „válku tarentskou“.

Pokud jde o otázky k obhajobě, nabízí se samozřejmě diskuse o těch kterých sporných momentech díla Ampeliiova, zejména jeho dataci. Stejně tak je možné diskutovat o čemkoli, co vyplývá z výše formulovaných výtek. Čtyři další formuluji jako otázky zde, ale netrvám na tom, že zrovna ty musí být zodpovězené.

1) Ke s. 19: jde opravdu Ampeliův styl charakterisovat jako „stručný a úsečný“ (s. 19)? Text je totiž z povahy věci spíše výčtem informací, ergo něco jako „styl“ bych v něm ani nehledal.

2) Ke s. 31 v pozn. 222: oprava nahrazení Homéra Euhémerem je obtížně obhajitelné. Čtení Wölfflinovo, mnohem méně opravené, dává smysl, stejně jako iuxtaposice s Enniem, na rozdíl od Euhémera. Problémem jistě je, že i Enniovo jméno je konjekturou, a především, že výraz Ἐνόπλιος se v homérských zpěvech zřejmě nevyskytuje, ale jednak může jít o Ampeliův omyl, nebo ho znal z díla Homérovi přisuzovaného, ale nedochovaného. Otázkou ovšem je, proč by ho zmiňoval Euhémeros, nebo u něj snad je dokonce dochované?

3) Ke s. 32: „dcera Aitherova a Ókeanova“ – motivace konjektury Assmannovy *Aetheris et Oceani* je zjevná, a pokud nejsou z řecké mythologie známy i jiné případy, v nichž by potomka měly zplodit dvě mužské bytosti, tak by asi měla být přijata. Nebo takové případy jsou známy?

4) Ke s. 42 v pozn. 345: „Až císař Claudius roku 43 po Kr. si ostrov z větší části podmanil“ – opravdu si už Claudius podmanil větší část Britannie?

Závěrem nicméně s radostí konstatuji, že práce požadavky kladené na bakalářskou práci splňuje, a proto ji doporučuji k obhajobě. A byť se výčet různých nedostatků zdá dlouhý, oceňuji přede vším kvality práce, a proto navrhuji hodnocení stupněm „**velmi dobrá**“.

V Praze, 29. 8. 2023

Ivan Prchlík (ÚŘLS FF UK)